

GRAFFITIS SZUBKULTÚRA VIZSGÁLATA A TEVÉKENYSÉGET VÉGZŐ NÉHÁNY CSOPORT ÖSSZEHASONLÍTÁSA ALAPJÁN

Szerző: Oláh Katalin, szociálpedagógia szak

Konzulens: Hadnagy József, főiskolai adjunktus

(Pedagógiai, Pszichológiai, Közművelődési és Könyvtartudományi Szekcióban II. helyezés)

I. TÉMA ELMÉLETI ÁTTEKINTÉSE

Mi is a graffiti tulajdonképpen? Nagy Terézia és Rácz Attila megfogalmazása szerint :
*„A graffiti jelentéssel bíró szimbólum, amit az adott csoport tagjai egyaránt elfogadnak, önkifejező, territoriális, jelhagyó, olykor tabutörő funkciója van. Esztétikai igényességgel készül. A graffiti jelenséghez szorosan hozzátartozik a szignózás, a kevesebb esztétikai igényességgel készülő gyorsmunkák, amelyek tömegesebben jelennek meg a városok forgalmasabb helyein.”*¹¹⁸

I.1. Szakkifejezések, avagy mi mit jelent az ő nyelvükön?

Ez a megfogalmazás is tartalmaz olyan kifejezést, mely a mindennapi ember számára ismeretlen. Ugyanígy a falakon található 'betűhalmazok' sem értelmezhetőek a mindennapi ember számára. Csak a graffitizők számára hordoznak jelentést, a feliratok általuk használt angol nyelvű kifejezések rövidítései.

A falakon található általuk felvitt jelek sokféleképpen feloszthatóak.

- A **tag** a firkász aláírásának számít. Ennél lényeges szempont a hangzása, rajzolhatósága és hogyan hat vizuálisan. Általában a kezdők feladatuknak azt tekintik, hogy saját tagüket, mint kézjegyüket minél rövidebb idő alatt lehetőleg minél nagyobb területen otthagyják- ezt nevezik maguk között szignózásnak. Ezzel a hírnévszerzés a céljuk a többiek körében. Később az elkészített alkotásaikat is ezzel jelölik.
- A **mural** nagy, színesre festett felület valamilyen frekvenciált helyen.
- A **piece** igazán igényesen kivitelezett mestermunka.

118 Gönczö Viktor - Téglás Attila „Mindenhová kell fűjni, én úgy mondom.” Egy szegedi graffitiző csoport kultúrájának vizsgálata 1.p.

– A *hall of fame* pedig gyakran nem is egy firrász műve, egy teljes falon megjelenített valamilyen egységes kompozíció. Ez persze csak egyféle felosztása a graffitiknek.¹¹⁹

1.2. A graffiti megjelenése, története

A graffito olasz kifejezés eredetileg írást jelent. Valószínűleg ezzel összefüggésbe hozható a XVIII. században megjelenő német falfestészeti technika. A vakolat különböző rétegei közé eltérő színű rétegeket vittek fel, majd a megfelelő rétegig visszakarva került kialakításra a kívánt motívum.

A graffiti jelensége az 1970-es évekbeli New Yorkban, új falrajzolás technika formájában indult útjára, bár már a '40-es évektől felfedezhetőek hasonló jelek. Kezdetben a bronxi szegénynegyedbeli fiatalok írták fel filctollal nevüket és irányítószámukat a metrókocsikra, majd minden másra is. A telefirkált szerelvény ezután bejárta a várost és ismertté tette nevüket. -A mai értelemben vett tagnek szintén ez a szerepe. - Ahogyan terjedt ez az alkotási forma, lassan a '70-es években alkotó festőművészek is kapcsolatba kerültek a graffitivel. Néhányan alkottak is ezen a módon, akár vásznon, akár kültereken, falakon, illegálisan is. Ennek köszönhetően valamelyest a művészeti galériák is megnyíltak a graffiti előtt.

Magyarországon késéssel, a '80-as évek végén, '90-es évek elején kezdett terjedni. Először a nagyobb vidéki városokban és a fővárosban jelent meg szignózás, majd egyre művészebb formában.¹²⁰

1.3. Újfajta önkifejezési mód, mégis ősi szükséglet

A graffitiről, mint újfajta önkifejezési módról beszélünk, mégis maga a jelenség, hogy falakra fest az ember, nem újdonság. Az emberi kultúra legelső emlékei, még mielőtt az írásbeliség megjelent volna, már helyet kaptak a falakon barlangrajzok formájában. Ezek az alkotások aztán az emberi élet szerves részét képezték, akár a vadászat előtti rítusokban, akár a temetési szertartásokon. Majd sziklák, sírkamrák falain, az egyiptomi piramisok belsejében és épületek falain. A görög, római és sok más kultúra művészeti értékeinek is nagy részét a falfestmények képezik. A történelem folyamán azonban nem csak művészeti értéket

¹¹⁹ Szilágyi Rudolf: A graffiti jelenség társadalmi megítélése. Szakdolgozat, Eszterházy Károly Főiskola 2003.

¹²⁰ Szilágyi Rudolf: A graffiti jelenség társadalmi megítélése. Szakdolgozat, Eszterházy Károly Főiskola 2003.

képviseltek a falfeliratok. Foglalkoztak közélettel, választásokkal, üzentek egymásnak ellenfelek, ahogyan a közel-keleti országokban ez ma is elfogadott.

A művészet, mint az önkifejezés formája, világszerte elfogadott és elismert tevékenység. S általános érvényű életünkben, hogy törekszünk az önkifejezésre, önmagunk kiteljesítésére, önmegvalósításra. Maslow elmélete szerint a szükségletpiramis csúcsán áll ezen törekvésünk.¹²¹ Azonban mindaddig, míg az ez alatt álló lépcsőfokokat nem tudjuk megvalósítani, általánosan az alacsonyabb fokon lévő szükségletek elérésére törekszünk. Ilyen sorrendben visszafelé az esztétikai-valami szép alkotásának, vagy élvezetének vágya-, megbecsülés iránti vágy, elnyerésének szüksége, majd a fiziológiai szükségletek kielégítése után az egyén számára közvetlenül a szeretet utáni vágy, a valahová tartozás szüksége a legfontosabb. Így van ez a graffitizók esetében is, hiszen alkotásaikkal igyekeznek elnyerni a többiek elismerését. Azonban egyvalamiről még nem esett szó: a biztonság szükségletéről.

1.4. Jogi szabályozása, szankcionálása

Úgy tűnik, az illegális graffitinek éppen ez adja az izgalmát. Az illegálisan fújók egyáltalán nem érezhetik magukat biztonságban, ugyanis ez a tevékenység büntetendő. A károkozói szándék hiába csak közvetett, hiszen az elsődleges szándéka nem ez a graffitizónek, mégis károkozás, rongálás történik. Ez a tevékenység pedig a Büntető Törvénykönyv 324. paragrafusa szerint (1978. évi IV. tv.), amennyiben kifejezetten nagy értékű károkozás, akár öttől tíz évig terjedő börtönbüntetéssel is sújtható. Csak összehasonlításként: a 2003-as évben több, mint 1.000.000 Ft kárt okoztak a graffitik az Egri Önkormányzatnak - ez az összeg a falfirkák kárhelyreállítását jelenti. Amennyiben az okozott kár 10.000 Ft alatti, úgy ismeretlen tettes ellen indít szabálysértési eljárást a rendőrség. A 10.000 Ft értékhatár átlépése esetén azonban büntetőeljárás indul.¹²²

1.5. A graffitizés szubkultúra jellege

Büntetendő, tehát a társadalom részéről elítélt és szankcionált jellege miatt minősül a graffitizés - bár itt mindenképpen csak az illegális graffitizést értjük-deviáns viselkedésnek. A szubkultúra elmélet szerint ezt jellemzően a hasonló korúak hatása alakítja ki az egyénben. A

¹²¹ Atkinson és mtsi: Pszichológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2002.

¹²² Fejes József: Graffiti: kriminológiai megközelítés Magyarországon illetve Heves-megyében. Szakdolgozat, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jogi- és Államtudományi Kar. 2003.

deviáns magatartást kollektív probléma megoldási módként fogadják el ezen csoport tagjai. A domináns kultúrával való szembehelyezkedést pedig kifejezetten pozitívan értékeli a kortársak ezen csoportja. A graffitinek a többségi társadalommal való szembenállása több módon is megnyilatkozik.¹²³ Az utcát, mint reklámteret értelmező fiatalok hallatják saját hangjukat is. Ezt úgy is értékelhetjük, hogy egy nagyobb csoport fejezi ki ezen keresztül szociális szükségletét. Akár a következő jelentés társítható a graffitik mellé: „Kommunikáljatok velünk!” „Problémánk van, kivel beszéljük meg?”¹²⁴

„A hagyományos szubkultúra-fogalom lényegileg értékek és normák egy rendszerének létezésére vonatkozik, melyeket egy bizonyos társadalmi csoport általánosan elismer, és amelyek a „hivatalos kultúra” értékeitől részben eltérnek.

A „szubkultúrák” bizonyos részeit tekintve lehetnek egyszerűen mások, mint a hivatalos kultúra. A hagyományos szubkultúra fogalmak azonban ragaszkodnak ahhoz, hogy a szubkultúrák (látens vagy manifeszt) konfliktusban állnak a hivatalos kultúrával. Ez többek között a hatvanas évek hippijeire és a hetvenes évek alternatív kultúráira illik.”¹²⁵

Koković szerint legfontosabb vonása a szubkultúrák kialakulásának az, hogy a társadalom minden tagja számára lehetetlen ugyanazokat az életkörülményeket megteremteni.¹²⁶

A vizsgálatom témájához legközelebb áll azonban az a gondolat, miszerint a szubkultúra különböző csoportok alternatív válaszája bizonyos problémákra illetve azok megoldásának módjára.¹²⁷ A hipotézisem is ehhez a nézethez kapcsolódik.

1.6. Informálisan szerveződő szabadidős csoportok

Ez a tágas csoport azonban tovább tagolódik, úgynevezett crew-kra oszlik. Ezek három-nyolc fős csoportok. Önmagukat elkülönítik a többi crewtól, csoportneveket és jeleket használnak.¹²⁸ Informális csoportok, gallery jellegük annyiban merül ki, amennyiben illegálisan festenek, de a lebukás veszélye miatt szorosan összetartanak és nehezen kerülhet

123 Fekete Sándor: Deviancia és társadalom. Comenius Bt., Pécs, 2001.

124 Csordás Dániel: Graffiti és antigraffiti forrás: Internet http://www.epiteszforum.hu/muhely_utoxia.php?moid=168 2004. április 29.

125 Stefan Hradil: Régi fogalmak és új struktúrák. Milió-, szubkultúra- és életstílus kutatás a 80-as években <http://gtk.wigner.bme.hu/jegyzet/jegyzetmm/FogyasztóiMagatartás/fogymag1.doc> 6.p

126 Dragan Kokovic: Kultúra, szubkultúra, ellenkultúra forrás: Internet <http://www.arts.u-szeged.hu/socio/racz/kokovic.pdf>

127 Cohen A.. K.: A szubkultúrák általános elmélete. In: Huszár T. -Sükösd M.: Ifjúságszociológia, Budapest

128 Fejes József: Graffiti: kriminológiai megközelítés Magyarországon illetve Heves-megyében. Szakdolgozat, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jogi- és Államtudományi Kar. 2003.

be új tag közjük, többnyire csak előzetes ismeretség esetén. Az így alakuló kiscsoportok kínálhatnak valamiféle kielégülési lehetőséget ezen –fent említett- szükségletek számára.

Ez tényleg így működik-e? A graffitis csoportok valóban bizonyos szociális szükségletek kielégítésére szerveződnek-e, vagy az alternatív alkotási lehetőség mellett erre is lehetőséget kínálnak-e? Kutatásom egyik, talán legfőbb célja ezt kideríteni.

II. A KUTATÁS BEMUTATÁSA

II.1. A kutatás célja:

Célom magyarázatot adni a kérdésre, vajon mi mozgatja a fiatalokat a tevékenység végzésében, vállalva a nem csekély mértékű kockázatot is, ami az illegális graffitivel jár. Az eredmények tükrében igyekszem felhívni elsősorban a fiatalokkal kapcsolatban álló szociális szakemberek figyelmét, hogy fontos figyelemmel kísérni ezen csoportok tevékenységét, hogy minél differenciáltabb képet alkothassunk magukról a tevékenységet végzőkről, valamint az azzal kifejezni vágyott nézeteikről.

II.2. Hipotézisek:

- ❖ Azzal a feltevéssel kezdtem neki a vizsgálatnak, miszerint a graffitis csoporthoz csatlakozó fiatalok olyan kapcsolatokat és mintákat keresnek a csoportban, melyet más szocializációs szintereken – elsősorban a családi szocializációs szintéren – nem találnak meg.
- ❖ Második feltevés, hogy a graffitis csoport leképezi a társadalom szerkezetét egy - a saját igényeiknek, normáiknak megfelelően kijavított formában.

II.3. Kutatási módszerek:

Az adatgyűjtéshez kérdőíves módszert és a Moreno és Mérei által kidolgozott szociometria módszerét használtam fel, mert megítélésem szerint az általam keresett adatokhoz való jutást ezek a módszerek biztosítják legmegfelelőbben. Valamint ez utóbbinak köszönhetően a válaszok alapján vizualizálható az egyes csoportok társas kapcsolati hálózata is, ami plusz információkkal szolgálhat a csoportokat illetően. A kérdőív kérdéscsoportjai a családi légkörre; a tagok közötti kapcsolatra; a csatlakozásra; a csoporthoz tartozás jelentésére az egyén számára; a tevékenység veszélyeztető jellegére; a kapcsolatra más csoportokkal; valamint a munkára vonatkoztak a csoportban.

II.4. A vizsgálati minta

A vizsgált csoportok kiválasztásánál nem valószínűségi mintavételi eljárást alkalmaztam, az adatok gyűjtését a legkönnyebben elérhető minta vizsgálatával végeztem, az ország területén működő graffitis csoportok közül azokkal, akikkel valamilyen módon fel tudtam venni a kapcsolatot és hajlandóak voltak részt venni a kutatásban. Mindezt azért, mert az előzetes felmérés alapján valószínűsíthető volt, hogy csak kevesen lesznek erre hajlandóak.

II.5. A kutatás körülményei

Végül az ország, területéről három graffitis crew vállalta a részvételt, szerencsés módon mindhárom az Észak-magyarországi Régió egy-egy megyeszékhelyén tevékenykedik. A kutatás körülményeit erőteljesen befolyásolta az előbb említett hajlandóságuk. A csoportok igen húzódoztak a kérdőívek kitöltésétől, a válaszadástól, de még inkább a személyes találkozástól. Ennek eredményeként a kérdőíveket elektronikus formában tudtam továbbítani feléjük. Mindhárom csoportra jellemző vonás, hogy a felhívásomra egy tag jelentkezett a csoportokból, majd vele tudtam a kapcsolatot tartani, míg ő közvetített a csoportja többi tagja felé. Ezt még jelentősen megbonyolította néhány csoportagnak a külföldi tartózkodása, valamint az egyik csoport rendőrségi ügye a kutatással egy időben. Ezalatt hetekig nem csak velem, de egymással sem tarthatták a kapcsolatot az adott csoport tagjai.

II.6. A kutatás alanyai

Kutatásom három graffitis csoportra terjedt ki.

A *CFS Colored effects* jelenleg öt férfitagból áll. A csoport tagjai zömében 20-27 évesek, egy tag 29 éves. Jelenlegi tevékenységüket tekintve ketten tanulók, a többiek dolgoznak. Szabadidejét kétharmaduk legszívesebben rajzolással tölti, emellett számítógépeznek, terveznek és zenét hallgatnak legszívesebben. Iskolai keretek között rajzsakkörön egyharmaduk vett részt, zenén egynegyedük, jártak küzdősportra, színjátszó szakkörre és tantárgyi fakultációra is. A csapatnak tagjai már négy évnél régebb óta, egy tag kivételével, aki 1,5-2 éve csatlakozott. A csoport Eger területén tevékenykedik főleg.

A *MAS-ETM Make a style* csapat szintén férfiakkól, hat tagból áll. Zömében 19-23 évesek, egy pedig 24-27 év közötti. Jelenleg a hat tagból öten tanulók, főiskolások illetve egyetemisták, egy tag azonban dolgozik. Szabadidejét kétharmaduk tölti legszívesebben

rajzolással, tervezéssel. Iskolai rajzsakkörön 83 százalékuk vett részt. Ez a csoport főleg Miskolc környékén működik.

A *DOO Delight of originality* csapat három férfitagból áll, korösszetételben valamennyivel idősebbek, mint a két előző csapat, 20-27 közöttiek. Gimnáziumi érettségi, illetve diploma után tanulnak, valamint dolgoznak. Idejüket mind legszívesebben olvasással töltik, emellett szeretnek bulizni és zenét hallgatni. Egyikük járt rajzra, ketten pedig küzdősportra az iskolában. 1-1,5 éve tagjai ennek a csoportnak, aminek tevékenysége inkább Salgótarjánban felfedezhető.

III.1. A csoportok szociogramja

A vizgál csoportok szociogramját J. L. Moreno és Mérei Ferenc elmélete alapján rajzoltam fel a tagok által kitöltött szociometriai felmérőlap kérdéseire kapott válaszok, rokonszenvi választások segítségével. Ez a társadalomlélektani vizsgáló eljárás kiadja a csoport szerkezetét, megmutatja, hogyan viszonyulnak egymáshoz a csoport tagjai.

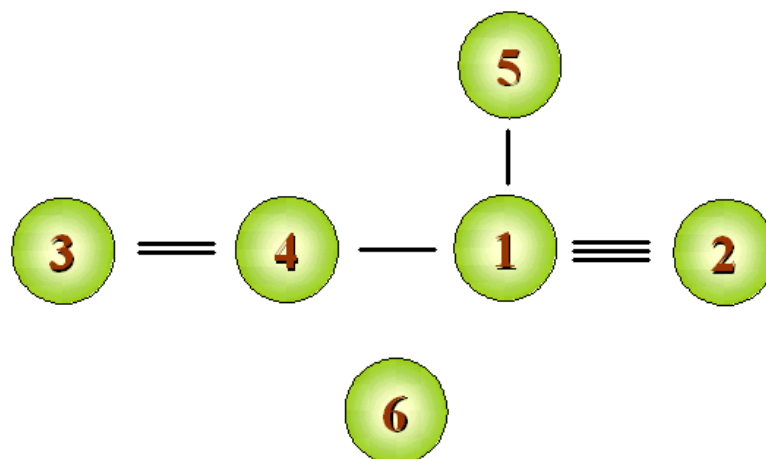
A szociometriai alakzat megrajzolásához használt kérdések:

3. *Ha kilépnél a csoportból, a csoport mely két tagjával szeretnél a többiek közül továbbra is kapcsolatban maradni?*
5. *Ha magánéleti problémád adódna, ki az a két csoporttag, akikhez fordulnál, hogy segítsen megoldani?*
8. *Ha a csoporttal külföldi versenyre/rendezvényre utaznátok, kikkel osztanád meg szívesen háromfős kabinodat?*

► MAS-ETM csoport szociogramja:

A tagok csomózott láncszerkezetre fűződnek fel. Az **1** tag /Kase/ központi helyzetű, hozzá kapcsolódik az **5** /Byer/. A **6** /Axis/ azonban nem kapcsolódik senkihez, peremhelyzetben van. Az alakzatban egy háromszoros és egy kétszeres kölcsönös választás is található az egyszeresek mellett. Az összes választás alapján a tagok választottsági rangsora a következő: **4** /James/; **2** /Piksel/; **3** /Turbo/; **1** /Kase/; **5** /Byer/; és **6** /Axis/. Érdekesen alakult ki a rangsor, ugyanis a központi helyzetű **1** /Kase/ csak a negyedik ez alapján.

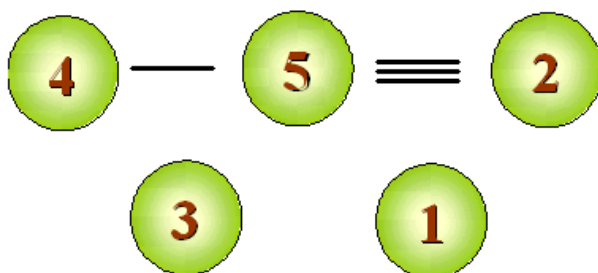
Ebben az alakzatban lévők szorosabb kapcsolatban állnak egymással, mint ahogyan a későbbiekben azt például a CFS tagjainál látni fogjuk. Az információ is ezen az útvonalon terjed a csoporton belül. A megkeresésekre is az **1** /Kase/ tag reagált és a csoport nevében ő tartotta velem a kapcsolatot. A válaszok érdekessége, hogy a három rokonszenvi kérdés közül az 5.-re adott válaszokban egyöntetűen mindannyian megjelölték az **1** /Kase/ tagot, és **4** /James/ kapta a második legtöbb szavazatot. Ők egymáshoz is kapcsolódnak a lánc közepén. **1** /Kase/ viszont ugyanebben a kérdésben csak egyetlen embert választott, **2** /Piksel/-t. Bárkit választott volna még, kölcsönös kapcsolatot hozott volna létre.

További kérdések, amikben kialakult a csoporton belül közvélemény: a legtevékenyebb tagok egyértelműen **3** /Turbo/ és **4** /James/. Meglepően egyöntetű a hetes kérdésre adott válasz: **2** /Piksel/ és **5** /Byer/ érvényesül majd a tagok szerint legjobban az élet más területein. Közös szabály megszegése esetén **1** /Kase/ és **4** /James/ lenne alkalmas a felelősségre vonásra. A láncszerkezet sajátossága, hogy gyors kommunikációt eredményez, de nehezen alakul ki közvélemény, a közösség tagjai befolyásolhatóak. A közvélemény kialakultságát jellemzi még az egocentrikus választások aránya. Ebben a csoportban hét egocentrikus választás történt, ebből is öt egybeesik a közvéleménnyel. A lehetséges 90 választásból a **6** /Axis/ a kilenc kérdésre adott válaszok közül mindössze egyet kapott, azt is a csoporton belül támadt konfliktus elsimítására ítélt alkalmasság alapján, ez talán valamelyest kívülállásával magyarázható. A csoport tagjai közül a **6** /Axis/ tag dolgozik egyedül, ráadásul más városban, mint ahol a többiek élnek, vagy tanulnak. Valószínűsíthető, hogy ennek a földrajzi távolságnak, valamint annak is köszönhető a peremhelyzete a csoportban, hogy teljesen más ritmusban és más környezetben él, mint a felsőoktatásban tanulmányaikat végző csoporttársai. Mindenesetre a többiek mind megnevezték, mint a csoport tagját, ám a választáskor már csak egy tag nevezte meg, ő is csak egyszer. **6** /Axis/ a rokonszenvi kérdéseknél az **5** /Byer/ kivételével mindannyiukat választotta, őt azonban nem választották vissza.

► CFS csoport szociogramja:

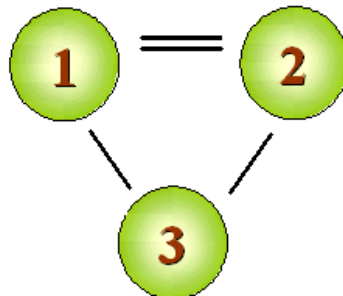
Ez a csoport jóval kevésbé szervezett képet mutat, mint az előző. Kevesebben vannak ugyan, de két tag is peremhelyzetben van, **3** /Break/ és **1** /Hepi/. A másik három pedig láncot alkot, nincs zárt alakzat ebben a csoportban sem. Ennek eredménye képpen az információ áramlás is jelentősen akadályozott és közvélemény kialakulására is sokkal kisebb az esély a csoportban. Ezzel fordított arányba több az egocentrikus választás. Míg a MAS csoportban 1,2 jut egy főre, addig itt már 1,8 az aránya. A kilenc egocentrikus választásból mindössze három tűnik megalapozottnak és valamiféle csoportvéleménnyel egybehangzónak. A csoport szerkezetében egy háromszoros és egy egyszeres kölcsönös választás található. A választottság alapján a csoportrangsor a következő: **2** /Heat/; **1** /Hepi/; **5** /Böki/; **4** /Zero/ és **3** /Break/.

A rangsorok érdekessége, hogy a helyezéseket nem magyarázza a kölcsönös választások száma, illetve az, hogy a társas alakzaton belül hol helyezkednek el. Az információáramlás nehézkessége a vizsgálatom végzése alatt is megfigyelhető volt, hiszen szintén az **1** /Hepi/ taggal tartottam leginkább a kapcsolatot, bár egyenként kerestem a többieket is, erre itt sokkal nagyobb szükség volt és nehezebb volt elérni az egyes tagokat. A tagok szintén szétszóródtak. **3** /Break/ másik városban tanul, mint ahol a többiek élnek. **1** /Hepi/ egri és dolgozik, a másik három tag szintén egri, közülük kettő végzi felsőfokú tanulmányait. Valószínű, hogy mint az előző csoportnál is láttuk, itt is hozzájárul az alakzat szétszórtságához. Itt azonban lényegesen nagyobb az esélye bármelyik tagnak a peremhelyzetbe kerülésre illetve az esetleges kiszakadásra a csoportból.

► DOO csoport szociogramja:

A csoport csak három tagból áll, az előzőekhez képest kisebb létszámú. Ennek a kisebb létszámnak köszönhető valószínűleg a zárt alakzat, ami itt jelenik meg először. A tagok között az előzőekhez képest nincs hármass kapcsolat, annak ellenére, hogy várható volt a megjelenése. A lehetséges kapcsolatok közepes mértékben realizálódtak.

Ebben a csoportban már valószínűsíthető a közvélemény kialakulása, ami a kérdőívben adott válaszokban is tetten érhető, sokkal egységesebb válaszokat adtak ezen csoport tagjai, mint a másik kettőben.. Ezt pedig csak felerősítette az alacsonyabb létszám miatti kevesebb lehetőség az eltérő válaszadásra. Egocentrikus választás azonban itt is előfordult 5 alkalommal. A kapcsolattartás is egyszerűbb volt ennek a csoportnak a tagjaival, érdekessége volt azonban, hogy a három tag közül itt kettővel álltam folyamatosan kapcsolatban, 1 /Chines/ és 2 /Higs/ tagokkal.

III.2. Kérdőíves eredmények a hipotézisek tükrében

A graffiti megítélése ambivalens a közvéleményben. Az egyik véglet szerint nem büntetik elég szigorúan, a másik szerint pedig több elismerés járna a tehetséges graffitizőknek és lehetőségeket kellene biztosítani művészetüknek, mert sok értékes tehetség tűnik fel köztük, de idővel el is kallódnak a lehetőségek hiányában.

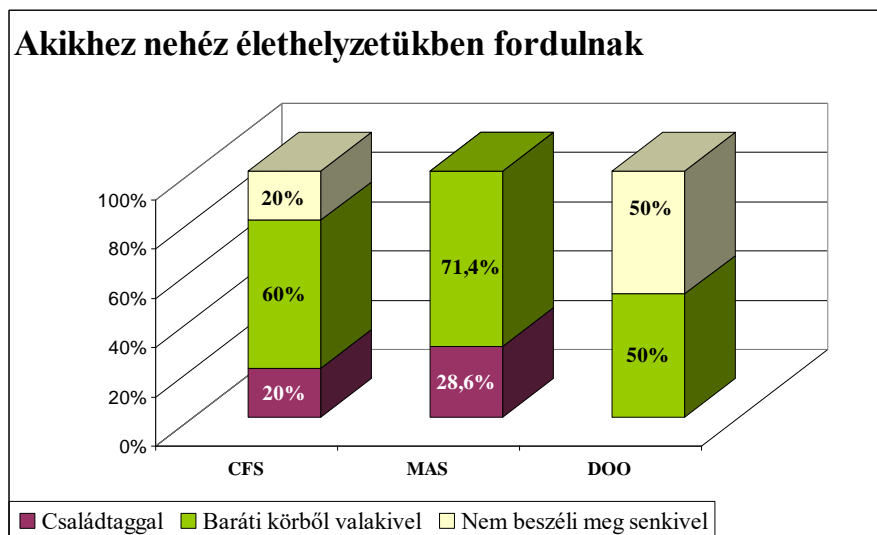
Az általam vizsgált három csoport szemléletesen mintázza ezt a kettősséget. A vizsgálat ideje alatt a CFS megnyitotta önálló kiállítását itt Egerben, arról pedig a híradóban láthattunk tudósítást, mikor a rendőrség bizonyítékot talált többek között a MAS tagjai ellen illegális vonatfestés miatt.

A három csoport azonban nem csak e tekintetben mutat eltérő képet, bár ugyanazon tevékenységet végzik. A tagok saját bevallásuk alapján festenek legálisan és illegálisan is.

1. HIPOTÉZIS:

A graffitis csoporthoz csatlakozó fiatalok olyan kapcsolatokat és mintákat keresnek a csoportban, melyet más szocializációs szintereken nem találnak meg.

A fiatalkori deviáns életút a család nem megfelelő működésére utal¹²⁹. A serdülő pedig ilyenkor a külső kapcsolataiban kompenzál. Elsősorban a családi szocializációs szintérré fókuszálva a kérdéseket, a válaszok alapján az mondható el, hogy családi hátterük eltérő, általában nem a szülőkkel, vagy csak egyikükkel élnek együtt, de abban mind egységes választ adtak, hogy adódnak nézeteltéréseik, de általában meg tudják beszélni egymással. A MAS csoporton belül az a tag, aki dolgozik, valamint a DOO tagok mindegyike már egyedül él. Ennek hátterében állhat az életkori eltérés a tagok között, de az is, hogy más élethelyzetben van jelenleg a MAS csapat **6 /Axis/** tagja, aki nem felsőfokú tanulmányait végzi, hanem dolgozik. Gondjaikkal, nehéz élethelyzetben barátaikhoz, legjobb barátjukhoz, graffitis csoporttárhoz, vagy testvérhez fordulnak, vagy egyáltalán senkivel nem beszélnek meg.

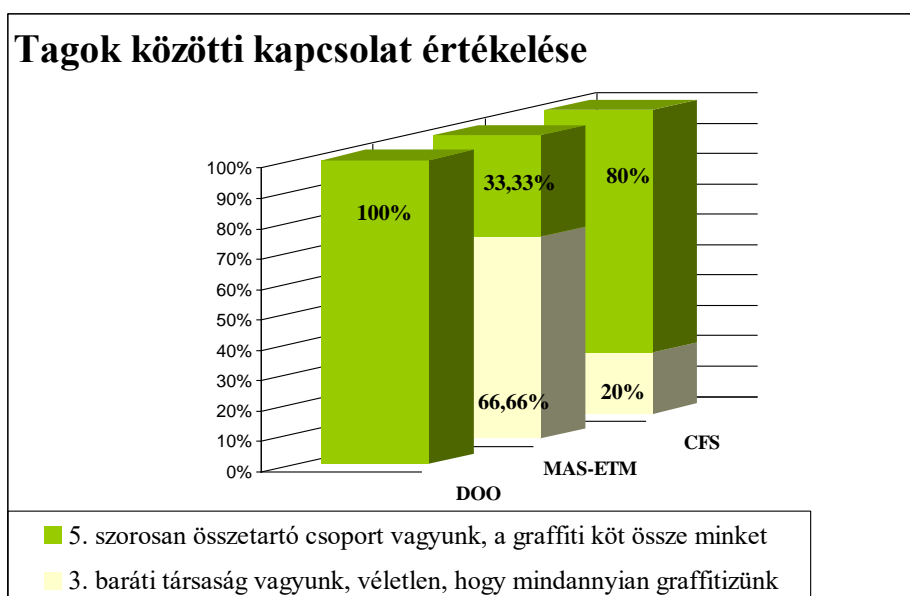

Figyelemreméltó ebből a szempontból a MAS csoport két tagja közötti kapcsolat, akik graffitis csoporttársa, de mint a szociogram és a kérdőívben adott válaszok alapján kiderült, egymás legjobb barátai. A nehéz élethelyzetükre vonatkozó kérdésben is ez utóbbi alapján utaltak egymásra, nem pedig, mint egyszerű csoporttársat nevezték meg a másikat. A CFS

¹²⁹ Szerdahelyi Ferenc: Kamaszlélek című előadása. Regionális Drogügyi Egyeztető Konferencia, Eger 2005.

csoport tagjai inkább a szüleikhez fordulnak kisebb arányban, és testvéreiktől kapnak kétharmad arányban segítséget, míg a MASnál éppen fordítva jellemző. A DOO csoport tagjai egyenlő arányban fordulnak a barátokhoz, vagy nem beszélnek meg senkivel nehéz élethelyzetüket, a családot figyelmen kívül hagyják.

A csoport a MAS tagjai számára inkább baráti társaságot jelent, ez alól az a két tag a kivétel, akik bevallottan egyébként egymás legjobb barátai. Számukra inkább a csapatuk egy, a graffiti által összekötött szorosan összetartó csoport. A DOO csoportnál pedig ez egyértelműen kizárólagos válasz. A CFS tagjai szintén így vélekednek, míg az az egy tag, akit barátai hívtak annak idején a csoportba, inkább a csoport baráti oldalát hangsúlyozza. A csatlakozás módjánál előfordul néhány kivételes esetben, hogy baráti meghívás miatt történt, de szinte mindannyian alapító tagként értékelik önmagukat.

A csoporthoz tartozás oka a DOOnál főleg a hasonló érdeklődésű társak, a jó társaságban végzett tevékenység. A másik két csoportnál emellett más is szerepet játszik. A MASon belül nagy egyéni eltérések tapasztalhatóak az okok megnevezésénél: graffiti készítése, megszokott társaság, jó bulik, régi barátság. Jelentésében már nem tapasztalhatóak ekkora eltérések: a másfajta alkotási mód gyakorlása, és a MAS és CFS csapatoknál megjelenik emellett az alternatív karrierlehetőség is. Mindkét csapatnál azonban elég alacsony arányban /14-17%/. A CFSen belül ez ugyanannyira fontos a tagoknak, mint a lehetőség, hogy megmutassák magukat. Itt azonos arányban van az alkotási mód és a jó társaságban végzett tevékenység, míg a MASnál fontosabb.

Abban azonban közös képet mutatnak, hogy a három csoportban mindannyian addig szeretnék folytatni ezt a tevékenységet, amíg csak jelentést hordoz számukra. Valamint a CFS tagjai addig szeretnék folytatni, amíg csak módjukban áll. A MAS tagjai hozták be új szempontként a családalapítást, mint végső határidőt. Náluk mindhárom előbb felsorolt ok egyenlő arányban fontos.

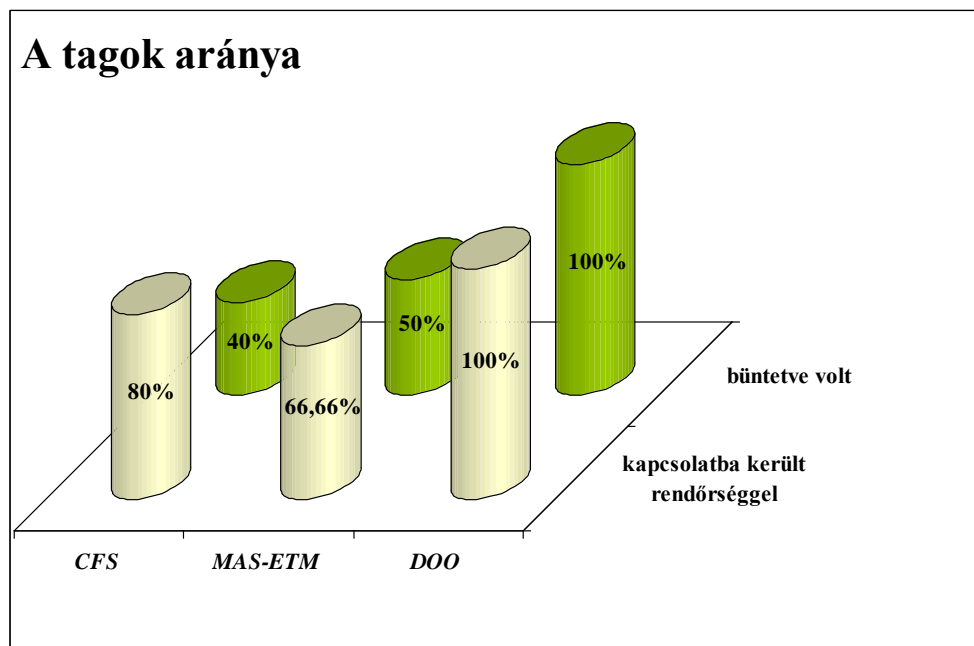
A csatlakozás leggyakrabban említett oka a CFS tagok válaszaiban a graffiti készítése 37%, ezután második a jó bulik 25% és 12,5% a hasonló érdeklődésű társak, a megszokott társaság és az új ismeretség. A MAS csoport tagjai ezzel szemben a hasonló érdeklődésű társakat emelték ki inkább 45%al, ezután a graffiti készítése és a megszokott társaság 18%al, a jó bulik és a régi ismeretség a legkevésbé motiváló tényező számukra, mindössze 9%ban. A DOO csoport pedig mindkét kérdésben egyöntetű választ adott, a csatlakozás oka a hasonló érdeklődésű társak voltak, míg a tevékenység jelentősége a jó társaságban végzett munka. Maga a tevékenység jelentése a CFS tagjai számára sokkal differenciáltabb, míg a MAS tagjai számára sokkal egyértelműbb. A CFS tagok számára leginkább egy másfajta alkotási módot jelent és jó társaságban végzett tevékenységet 27%ban. Emellett két tag számára lehetséges alternatív karrierlehetőség is, vagyis 18%, míg az időtöltés, lehetőség, hogy megmutassák, kik és mit gondolnak és hobbi tevékenység, egyúttal életforma 9 százalékban. A MAS tagjai számára elsősorban egy másfajta alkotási mód gyakorlására ad lehetőséget 71%, egy tag számára jelent jó társaságban végzett tevékenységet is emellett, egy tag számára pedig kifejezetten alternatív karrierlehetőség.

Az első hipotézis tekintetében még nem látszik akkora különbség a három csoport között. Mindannyiuk családi környezete rendezett, a dolgozó tagokat kivéve mindannyian a szüleikkel élnek és általában úgy minősítik a családi légkört, hogy vannak nézeteltéréseik, de meg tudják beszélni azokat.

2. HIPOTÉZIS:

A graffitis csoport leképezi a társadalom szerkezetét egy - a saját igényeiknek, normáiknak megfelelően - kijavított formában.

A tevékenység veszélyeztető jellegét jól mintázza: általában a csoportok tagjai elég nagy arányban már bekerültek a rendőrség látókörébe az illegális graffitizés miatt. Valamint a rendőrséggel kapcsolatba került tagoknak legalább fele volt is már emiatt büntetve.

A CFS összes tagjának 40%, a MASnak 50%, míg a DOO minden egyes tagját ítélték már pénzbírságra. Káros szenvedélyekkel való kapcsolatuk azonban a várakozásaimmal ellentétes. Mindannyian kapcsolatba kerültek már a káros szenvedélyek szinte valamennyi formájával. A DOO egy tagja mind a dohányzást, alkoholt, drogot kipróbálta már, egy tagja pedig az előbbi kettőt rendszeresen, a drogot alkalmanként fogyasztja. A CFS tagjai elég nagy arányban fogyasztják rendszeresen, dohányzás 75%, alkohol 50%, drog 25%-ban. A MAS tagjai sokkal kisebb arányban teszik mindezt. egyikük már kipróbálta a drogot, 2/3uk fogyaszt alkalmanként alkoholt, egyikük pedig alkalmanként dohányzik. Mind a dohányzás, alkohol és drog tekintetében is érintettebben a CFS tagjai, bár ez összefüggésben lehet azzal, hogy némileg idősebbek, mint a MAS tagok. Alkalmanként dohányzik mindkét csoport 1-1 tagja, de míg a MAS többi tagja egyáltalán nem él vele, addig a CFS háromnegyede emellett rendszeresen dohányzik. Az alkoholt a MAS egyharmada kipróbálta már és kétharmada

alkalmanként fogyasztja, ezzel szemben a CFS 50-50% arányban alkalmankénti és rendszeres fogyasztója. A különbség azonban a drogfogyasztásnál a legszembetűnőbb. A MAS egy tagja már kipróbálta, a többiek, azaz 83%-ban egyáltalán nem, a CFS háromnegyede azonban alkalmankénti, egy tag pedig rendszeres drogfogyasztó. Bár a CFS tagok számára inkább a művészi önkifejezés lehetősége számít a graffitizésben, a károsan ható élvezeti cikkek fogyasztása elfogadottabb csoporton belül, akár csak a DOO tagjainál, míg a MAS csapattagok kevésbé érintettek a káros szenvedélyekkel kapcsolatban. Ezzel szemben ellenkező tendenciára számítottam. Úgy gondoltam, a kevésbé profi, inkább kezdő graffitiző csapat lesz majd az, amelyikben elterjedtebb lesz mind az alkohol, mind a drogfogyasztás, bár lehet, ez itt a művészi önkifejezés módjaihoz kapcsolható.

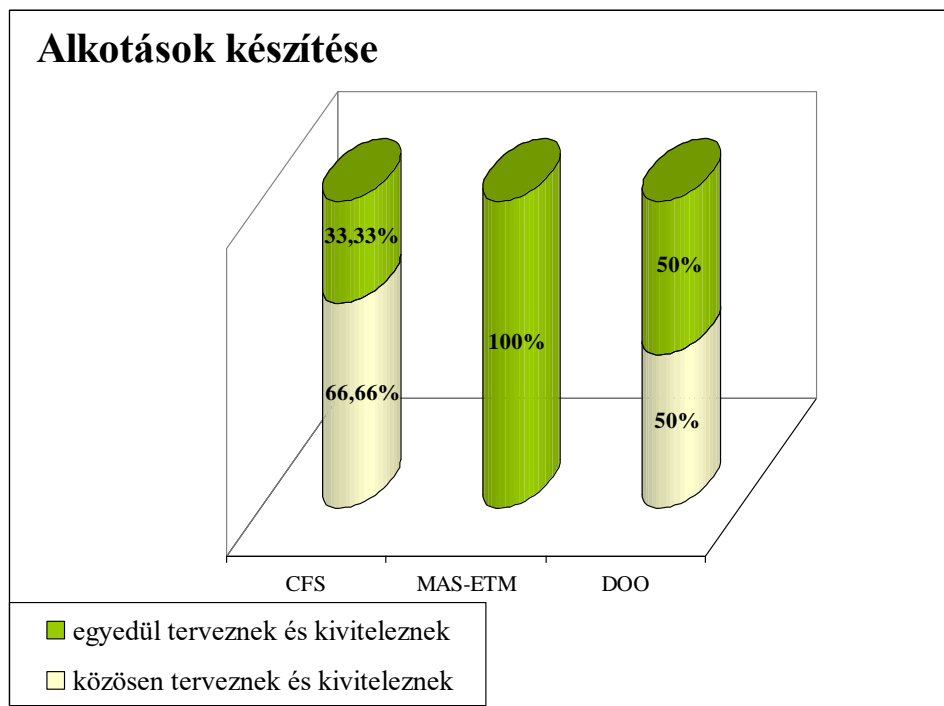
Más csoportokkal való kapcsolatukról a következő kép rajzolódott ki: egyértelműen van minden csoportnak saját jele, tudnak a többi, a városukban működő csoportról és bizonyos szinten tartják is velük a kapcsolatot, de nem osztják fel semmilyen formában a területet egymás között. A CFS 75%, a MAS 83%-ban, a DOO 100%-ban értett egyet azzal, hogy nincs ilyen felosztás. Egyébként pedig ha létezne is ilyen felosztás, őket nem igazán érdekelné, mert többen is hangsúlyozták, ők oda festenek, ahová akarnak, ilyen szabályokat nem tartanának be. Azonban némi ellentmondás fedezhető fel a MAS tagok válaszaiban, egyikük adott olyan választ, miszerint létezik ilyen területfelosztás, de ketten válaszolták azt, hogy adódott már abból konfliktus, hogy valaki ezt nem tartotta be.

Mindemellett a CFS és a DOO minden tagja és a MAS kétharmada is volt már másik csoport tagja. Jelenlegi csapatukba szinte mind alapító tagként kerültek. A CFS egy tagját hívták barátok a csapatba, ő baráti társaságként is értékeli inkább a csapatot, míg a többiek számára inkább ténylegesen a graffiti által összekötött szorosan összetartó csoportot jelent a társulásuk. A MASnak pedig a fele került be baráti kapcsolatok által, de jóformán egy-két kivételtől eltekintve mind alapító tagként értékelik önmagukat. A MAS és a DOO csapatok tagjai mind egyszerre kerültek a csapatukba.

A csoporton belül végzett munkájukra is igaz, hogy nem létezik területfelosztás közöttük. Egyetlen területet birtokolnak, mindig éppen annyit, amin aktuálisan a műveik helyet foglalnak. Területfelosztás a klasszikus értelmében nem létezik, de ha átfestik a műveiket, az általában érzékenyen érinti őket. Ahogy a területhasználatról, úgy a tabunak számító jelekről és témákról sincs igazán megegyezés a csoportokban. Bár a CFS tagok eltérő válaszokat adtak, de mindenképpen egyéni okai vannak, ha valamilyen jelet nem graffitiznek. Ugyanígy ha valahová nem festenek, annak is egyéni, bár a legváltozatosabb okai vannak. Ezek az okok a következők: élőlényre, műemlékre, magántulajdonra nem fújnak. Vannak

olyan felületek, ahol nem nézne ki jól, vagy nem megfelelő a minősége, illetve elhangzott olyan vélemény is, hogy több legyen a haszna, mint az okozott kár, illetve egy tag kialakult értékrendje miatt nem fűj bizonyos helyekre. A MAS tagokra azonban a kényszerítő tényezők is visszatartó erővel hatnak

Mindhárom csoporton belül nyilván, de legalábbis számon tartják valamilyen formában egymás alkotásait. Azok tervezésének és kivitelezésének módjáról viszont szinte teljesen eltérő válaszokat adtak a csoportok.

A MAS tagjai szerint egyértelműen önállóan terveznek és kiviteleznek, minden tag külön-külön. A DOOnál ez és a közösen készített és előtte közösen megtervezett forma egyenlő arányban szerepel, a CFS tagjainak kétharmada a közös tervezés és kivitelezés mellett a legváltozatosabb munkamódokat jelölték meg. Azt, hogy kit vesznek be a csoportba, mindhárom csoportban megválogatják. A CFSnél a graffitis tudás, illetve a „jó arc” kitételek alapján válogatnak, a MAS és DOO csoportokba viszont csak baráti alapon, de megfelelő graffitis tudással lehet, vagy lehetett felvételt nyerni, mert a MAS tagjai egybehangzóan kijelentették, a csapat egyáltalán nem kíván bővülni, már mindenki benne van, akinek benne kell lennie. Ez előfordult a másik két csapat válaszaiban is helyenként.

III.3. A kutatás összegzése

Általánosan elmondható, hogy a csapatba kerülés indítéka igen eltérő az egyes csoportokon belül is az egyes tagoknál, a megszokott társaságtól az újfajta alkotási mód gyakorlásán át egészen az egyéniség saját megmutatkozásának lehetőségéig. Jelentése azonban a tagok számára leginkább a másfajta alkotási mód és a jó társaságban végzett tevékenység. A válaszok alapján sok esetben fedezhető fel átfedés a graffitis csoport és a baráti társaság között, ennek kérdése mindegyik csoportban jelen van. Megítélése pedig módosítja feltevésemet. Az én értelmezésem szerint nem a csoportban keresik meg a fiatalok azokat a kapcsolatokat, amiket például a kortárs csoportban nem találnak meg, tehát ez a csoport nem egy válaszreakció a más kortárs csoportban tapasztalt visszautasításra, vagy be nem teljesült elvárásokra. Úgy tűnik, a graffitis csoport ugyanolyan értékű kortárs szerveződés, mint bármely más baráti társaság, vagy szabadidő eltöltésére alakult csoport, hiszen a válaszok alapján ugyanakkora hangsúlyt kapott a baráti kötődés és a tevékenység kötőereje. A válaszok sem tartalmaztak utalást arra, hogy más kortárs szerveződésekben keresték volna már, ezt a kötődést akár a társakhoz, akár tevékenységhez.

Sajátságos szabályrendszer szerint működnek, ezek nem egységesek még a csoportokon belül sem, s a többségi társadalom értékeivel keverednek. Szabály általában annyi létezik csoporton belül, hogy nincsenek szabályok, mindenki azt csinál, amit akar, addig, amíg jól csinálja. Legalábbis kimondottan olyan szabályok, amikben előre megegyeznek, közösen megállapodnának. Tevékenységüknek határt csak az egyéni belátás szab, és ezt módosítják időnként a környezet adta lehetőségek. Ennek eredményeként általában a magukkal hozott értékek, általánosan elfogadott társadalmi értékek bizonyos formái hatnak szabályozó erőként, keverednek össze a csoportban. Persze mindemellett a közös megegyezés értékelésével kapcsolatban eltérő a tagok véleménye, egyéni különbségek jelentkeznek.

IV. A KUTATÁS HASZNOSSÁGA

Továbblépési lehetőség ezen kutatásban elsősorban a válaszadók, vizsgált graffitis csoportok körének szélesítése, elsődlegesen az ország nagyobb városaiban működő graffitis csoportok bevonása a vizsgálatba.

Emellett amennyiben fény deríthető arra, miben áll e tevékenység vonzereje a fiatalok számára, úgy megnyílhat az út ezen indíttatás legális keretek közé terelésére, a befektetett energia felhasználási módjának átformálására. Ezzel egyrészt hasznossá is válhatna a közösség számára, de mindenekelőtt mentesíthető lenne a büntetőjogi szankcióktól, következményektől. Megfelelő tér nyílna arra, hogy a graffitiző fiatalok mindenféleképpen legális keretek között tevékenykedjenek. Bár ezzel talán a lényege veszne el?!

Minél differenciáltabb képet alkothatunk a tevékenységet végző fiatalokról, annál könnyebben megérthetővé válik a graffiti jelensége, társadalmi szempontból pedig hasznos tevékenységbe való átfordíthatósága.

Fontosnak tartom megtalálni a módját annak, hogy hogyan lehet konszenzusra jutni a többségi társadalom és a szubkultúrát képviselő graffitis csoportok között. Megoldást találni arra, hogyan végezhető ez a tevékenységi forma a társadalmi értékek mentén, azaz oly módon, hogy ne torkolljon büntetésbe, de úgy, hogy az alkotók számára ugyanolyan vonzerővel bírjon.

1978. évi törvény a Büntető Törvénykönyvről 324.§

1999. évi LXIX. Törvény a szabálysértésekről

Atkinson és mtsi: Pszichológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2002.

B-A-Z Megyei Bűnmegelőzési Alapítvány, B-A-Z Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési Szolgálat és Országos Bűnmegelőzési Tanács (szerk): Bűnmegelőzési kiskönyvtár Diák-„Intő”. Forma Kft, Miskolc, 2002.

Béres István- Horányi Özséb: Társadalmi kommunikáció. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

Buda Béla: A serdülőkor szociálpszichológiája. Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.

Cohen, A.. K.: A szubkultúrák általános elmélete. In: Huszár T. -Sükösd M.: Ifjúságszociológia, Budapest, 1997.

Csordás Dániel: Graffiti és antigraffiti.

Forrás: http://www.epiteszforum.hu/muhely_utopia.php?moid=168 2004. április 29.

Fejes József: Graffiti: kriminológiai megközelítés Magyarországon illetve Heves-megyében. Szakdolgozat, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jogi- és Államtudományi Kar. 2003.

Fekete Sándor: Deviancia és társadalom. Comenius Bt., Pécs, 2001.

Gosztonyi Géza (szerk.): A szociális munka elmélete és gyakorlata 4. kötet: Szociális csoportmunka. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 2004.

Gönczö Viktor - Téglás Attila: „Mindenhová kell fújni, én úgy mondom.” Egy szegedi graffitis csoport kultúrájának vizsgálata.

Forrás: <http://mek.oszk.hu/01100/01145/01145.pdf> 2005. március 1.

Hajdú József Ferenc: Fiatalok vizuális kultúrája és a graffiti jelenség.

Forrás: http://www.dura.hu/hajdu_graffiti/graffiti1.html 1998. március 25.

Hajdú József Ferenc: Mit üzennek a krikzkrakszok. PR Herald II. évfolyam, 1996. sz.

Hárdi István: Lelki egészségvédelem. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1997.

Hárdi István (2004): Pszichiátria, képi kifejezés és a dinamikus rajzvizsgálat. Magyar Tudomány. 4, 433-39.

Horváth Júlia Borbála: Van két macskám. Budapest folyóirat 2006/4.

Kisida Erzsébet: A fiatalok veszélyeztetettsége. Új Pedagógiai Szemle. 1999. április

Kokovic, Dragan: Kultúra, szubkultúra, ellenkultúra.

Forrás: <http://www.arts.u-szeged.hu/socio/racz/kokovic.pdf> 2006. szeptember. 20.

Komlósi Piroska: A család támogató és károsító hatásai a családtagok lelki egészségére. In. Közösségi mentálhigiéné, Gondolat Kiadó, Budapest, 1989.

- Lachman, R.: Graffiti - karrier és ideológia. In: Bíró Judit (szerk.): Deviációk. Új mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1998.
- Mauss, M.: Szociológia és antropológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2000.
- Mérei Ferenc: Közösségek rejtett hálózata. Tömegkommunikációs Kutatóközpont, Budapest, 1988.
- Nagy T. - Rácz A.: Falfirka vagy graffiti. Kommunikáció, deviancia, avagy művészet. Szegedi Tudományegyetem, 2001.
- Pataki Ferenc: A deviáns jelenségek értelmezésének és kezelésének kulcskérdései. In: Devianciák Magyarországon. Közélet Kiadó, 1994.
- Pásztor Miklósné: Ma utcagyerek, holnap bűnöző. Belügyi szemle. 2002/1.
- Schwendtner, R.: A szubkultúra elmélete. In: Helikon. 1976/1.
- Szerdahelyi Ferenc: Kamaszlélek című előadása. Regionális Drogügyi Egyeztető Konferencia, Eger 2005.
- Szilágyi Rudolf: A graffiti jelenség társadalmi megítélése. Szakdolgozat. Eszterházy Károly Főiskola 2003.